

Білоус В. С. Діяльність виставково-музейної зали бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського / Валентина Білоус // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2016. – № 4. – С. 31-32.

Валентина Білоус,
директор бібліотеки
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

Діяльність виставково-музейної зали бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

У статті розповідається про нову форму роботи бібліотеки вищого навчального закладу – музейну діяльність, що сприяє збереженню та пропаганді фонду цінних та рідкісних видань освітянської книгозбірні.

Ключові слова: бібліотека вищого навчального закладу, бібліотечний фонд, музейна діяльність бібліотеки.

Activity of the Exhibition and Museum Hall of the Library of Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University

This article discusses a new form of work at the higher education institution library – museum activities, which contribute to the preservation and promotion of the collection of valuable and rare publications of the educational library.

Keywords: higher education institution library, library collection, museum activities of the library.

Книга – одне з найбільших чудес, створених людиною. Книги відкривають нам світ, допомагають уявити минуле, заглянути в майбутнє. Тому і відношення до книги має бути поважним та бережливим. Особлива роль у цьому відведена бібліотекам, що накопичили величезний досвід у збереженні та використанні документів, які на сьогоднішній день є книжковими пам'ятками та представляють величезну цінність для всіх, хто цікавиться ними [1, с. 19].

На часі бібліотеки проводять велику роботу зі збереження історичної та культурної національної пам'яті: формують краєзнавчі фонди, проводять наукові дослідження, створюють відділи рідкісних та цінних видань, організовують бібліотеки-музеї. Активізація музейної діяльності бібліотек розглядається «як спосіб збереження цілісної культури в умовах швидкого старіння соціально-значущої інформації, як спосіб протистояти уніфікації і нівелюванню етнографічних та регіональних аспектів культури. Використання в бібліотечній практиці форм і методів музейної роботи виявляється в особливій увазі до історії та культури свого краю, до діяльності

видатних осіб чи до історичних подій певної місцевості або установи» [4, с. 22].

Проблема збереження цінних і рідкісних видань, популяризація інформаційних ресурсів серед користувачів змусили задуматися працівників бібліотеки Вінницького педуніверситету щодо пошуку нових форм роботи та організувати на базі освітянської книгозбірні виставково-музейну залу раритетних книг, що стала своєрідною родзинкою у структурі освітянської книгозбірні та в університеті загалом.

Основу фонду виставково-музейної зали складають раритетні видання бібліотеки: книжкові колекції рідкісних і цінних видань (книги поч. ХІХ ст. до 1917 р. в.); колекції викладачів університету; факсимільні документи; малоформатні і мініатюрні видання; унікальні дарунки авторів та видавців; книги з автографами авторів; цінні видання з педагогіки та психології, видання краєзнавчого характеру тощо.

Основним завданням зали є пропаганда та вивчення культурних цінностей, що зберігаються у фондах університетської бібліотеки, розширення доступу викладачів та студентів до книжкових колекцій.

Мета виставкової зали: розкриття ролі книги в духовній сфері людської цивілізації; збереження книжкових пам'яток для наступних поколінь; ознайомлення студентів, працівників та гостей університету з унікальними виданнями відділу зберігання фондів та читальних залів бібліотеки; сприяння науково-дослідній роботі наукових кадрів університету в галузі історії, літературознавства, краєзнавства, книгознавства; популяризація знань про книгу як носія інформації та феномену культури.

Виставково-музейна зала здійснює просвітницьку роботу різними формами і методами, в тому числі організацією виставок; екскурсійного обслуговування відвідувачів зали; круглих столів тощо.

Працівники бібліотеки вивчають фонд, проводять науково-дослідницьку, експозиційну та екскурсійну роботу. Позиціонуючи книгозбірню бібліотекарі знайомлять освітян з бібліотекою та її раритетними виданнями.

Розпочинається розповідь про найстарішу книгу із фонду книгозбірні – «Статут Великого князівства Литовського», верховний закон Великого князівства Литовського що становив його правову основу. Це переклад із польської мови 1811 р. на російську. Розповідаючи про наявний документ у фонді освітянської книгозбірні коротко зупиняємося на всіх виданнях Статуту.

На особливу увагу із фонду цінних і рідкісних видань заслуговує Енциклопедичний словник Брокгауза і Єфрона – російська універсальна енциклопедія, видана акціонерним видавничим товариством Ф. А. Брокгауз – І. А. Єфрон (Петербург, 1890-1907).

У видавничому товаристві Ф. А. Брокгауз – І.А. Єфрон співробітничали видатні вітчизняні вчені Д. І. Менделєєв, А. М. Бекетов, О. О. Ковалевський, В. І. Вернадський та ін. Писали до словника й укр. діячі І. Я. Франко, М. Ф.

Сумцов, Д. О. Граве, Д. І. Багалій, А. Ю. Кримський, П. А. Тутковський. За багатством довідкового матеріалу і науковим рівнем, особливо з циклу фізико-математичних і природничих наук, словник посідав чільне місце серед тогочасних енциклопедичних видань.

У музейно-виставковій залі представлені також енциклопедія братів Гранат, енциклопедичні словники В. Даля, Б. Грінченка, книги з педагогіки. Багато примірників художньої літератури: В. Жуковський, О. Пушкін, М. Лермонтов, Г. Ібсен, В. Гюго, Ж. Мольєр, прижиттєве видання творів І. Франка.

Книжковий фонд бібліотеки психолого-педагогічної тематики є унікальним галузевим комплексом, який формувався протягом століття та забезпечував і продовжує забезпечувати фаховою літературою освітян регіону. Серед цінного та рідкісного фонду – книги відомого італійського педагога, приват-доцента Римського університету Марії Монтесорі: Монтессори Марія. Домъ ребенка: метод научной педагогики / М. Монтессори; пер. с итал., доп. по англ. и амер. изд. ; введ. проф. Гарвардского ун-та Генри Гольмса. – М. : Радуга, 1913.

У роки Другої світової війни бібліотека Вінницького педінституту була знищена, і після перемоги, відбудовувалася заново. До інвентарної книги у 1946 р за №1 було записано книгу Я. Коменського «Велика дидактика». На разі збереглася книга за інвентарним номером № 3, яка має неабияку цінність для книгозбірні.

Особливе місце у фонді бібліотеки-музею займає колекція мініатюрної та малоформатної книги. Мініатюрні книги – справжнє книжкове мистецтво. Колекція мініатюрних та малоформатних книг виокремлена та зосереджена у відділі зберігання фондів, деякі з них представлені у виставково-музейній залі. Найменша книжечка: Карманный русско-английский словарь. – М. : Русский язык, 1978 ; формат 7,0х9,0 см.

Книжкові зібрання та колекції є основною частиною фондів, що створюються та зберігаються у наукових бібліотеках, однак накопичується й чимало документів, що належать до пам'яток інших видів та груп [3, с. 124].

Книги із фонду цінних і рідкісних видань; із колекцій наукових працівників університету, подаровані бібліотеці у різні роки; книги, які містять унікальні історичні провенієнції – рукописні записи про власницьку приналежність книги [4, с. 19] (екслібриси, суперекслібриси, печатки, що збереглися на книжках, автографи, інскрипти, маргіналії), видання, що представляють різні формати та зразки поліграфічного мистецтва.

Серед найцінніших – автографічні документи – різновид рукописних пам'яток, або пам'яток писемності. Наявні у бібліотеках автографи – це не лише окремі документи, а й написи на примірниках друків, інших пам'ятках [2, с. 42].

Книги з автографами надходили і продовжують надходити до університетської бібліотеки за ініціативи авторів, власників, передаються нащадками авторів.

Фахівці бібліотеки постійно досліджують фонд, здійснюють експертизу документів, визначають їх наукову та історичну цінність, особливу увагу звертаючи на наявність будь-яких поміток на документі. Книги, які містять автограф підлягають маркуванню та в електронній базі даних відзначається їх особливий статус у полі «примітки та наявність автографа».

Сьогодні, комплектуючи фонд книгозбірні подарунковими виданнями, бібліотекарі просять автора книги залишити автограф (інскрипт – книжковий напис).

Бібліотечні працівники відслідковують книги з автографами – текстом, записаним рукою відомих людей, «чий життя та діяльність мають особливе соціальне, зокрема наукове, історико-культурне значення» [2, с. 42]. Це автографи вчених, політиків, письменників, освітян, студентів та викладачів Вінницького педагогічного, ім'я яких відомі не лише на Вінниччині. У планах бібліотеки створення окремої репрезентативної факсимільної колекції автографів, що буде цікавою для майбутніх поколінь читачів і бібліотечних працівників-експертів.

Однак, подорож у світ книги не обмежується лише фондом бібліотеки. Від працівників бібліотеки, які проводять екскурсії музейною залою, відвідувачі дізнаються багато цікавого з книгознавства. Готуючи розповідь, використовується матеріал із фонду бібліотеки та із Інтернету. На стендах, які доповнюють інтер'єр виставково-музейної зали, міститься яскраво ілюстрована інформація з історії книги – від перших книг (на камені, воску, бересті до сучасних електронних книг).

Особливою увагою у читачів бібліотеки користуються стенди, які розповідають про структуру книги, цікаві пам'ятники книзі, незвичайні книги, найдорожчі книги.

Окремий стенд виставкової зали розповідає про історію освітянської книгозбірні, заснованої у 1913 р., як бібліотека учительського інституту, що складалася з фундаментальної та учнівської бібліотеки. Працівники бібліотеки, виконуючи функцію гіда-екскурсовода, розповідають про основні віхи життя та діяльності бібліотеки, які нерозривно пов'язані з історією навчального закладу.

Світ книги – світ таємничий та безмежний. У цьому переконуються студенти, викладачі та гості університету, здійснивши пізнавальну та захоплюючу подорож у світ бібліотеки, у світ читання, у світ її Величності Книги.

Перспективним напрямом діяльності бібліотеки є подальше дослідження та збереження унікальних книжкових пам'яток і колекцій, які є в освітянській книгозбірні.

Література

1. Камлик І. Бібліотека як берегиня національної культурної пам'яті / І. Камлик, Т. Белякова // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2015. – № 2. – С. 19.

2. Лосієвський І. Автографи у бібліотечних фондах: актуальні питання теорії та практики колекціонування / І. Лосієвський // Вісник Книжкової палати. – 2016. – №1. – С.42-48.
3. Лосієвський І. Я. Документні пам'ятки в бібліотечних зібраннях: теоретико-методологічні аспекти та сучасна практика / І. Я. Лосієвський // Вісн. Харк. акад. культури : зб. наук. пр. – Вип. 41. – Харків, 2013. – С. 124-134.
4. Соколов В. Визначення терміна «провенієнція» в книгознавстві в контексті досліджень відомостей про власницьку належність книги / В. Соколов // Вісник Книжкової палати. – 2014. – №10. – С. 19.
5. Соколов В. Створення, організація та функціонування бібліотек-музеїв: проблема і досягнення / В.Соколов // Вісник Книжкової палати. – 2015. – №5. – С. 21-26